

Fogorvosi anyagtan fizikai alapjai

2.

Általános anyagszerkezeti ismeretek

Molekulák, folyadékok, szilárd anyagok, folyadékkristályok

Kiemelt témák:

- ❖ Viszkozitás
- ❖ Apatit
- ❖ Kristályhibák és jelentőségük
- ❖ Amorf anyagok
- ❖ Folyadékkristályok (A tankönyvben nem található téma!)

Tankönyv
fejezetei:
4, 5

Feladatok:

1. fej.:
22, 23, 32, 34, 35

Folyadékok

folyékony

Nincs saját alakja:

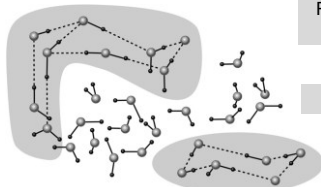
deformálás után „úgy marad”, nem ébrednek benne visszatérítő nyíróerők.

szilárd

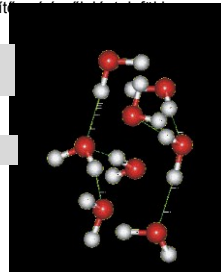
Van saját alakja:

deformálás után visszaalakul, mert visszatérítő nyíróerők.

Rövid távú, dinamikus rendezettség

izotrop

Molekulák energiaállapotai

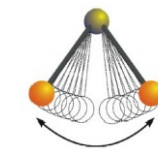
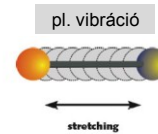
❖ (A tankönyvben nem található téma!)

$$E_{\text{molekula}} = E_{\text{elektron}} + E_{\text{vibráció}} + E_{\text{rotáció}}$$

$$\approx 1 \text{ eV}$$

$$\approx 0,1 \text{ eV}$$

$$\approx 0,01 \text{ eV}$$

Mindegyik energia kvantált! $\Rightarrow$ diszkrét energianívók

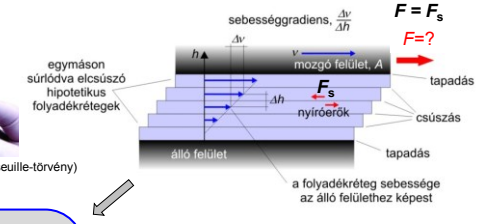

(A rotációs nívók nincsenek feltüntetve!)

Viszkozitás (η) $\left(\Leftrightarrow \text{Fluiditás, azaz folyósság } (1/\eta) \right)$

(l. később Hagen-Poiseuille-törvény)

Newton-féle sűrűdési törvény:

$$F_s = \eta \cdot A \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h}$$

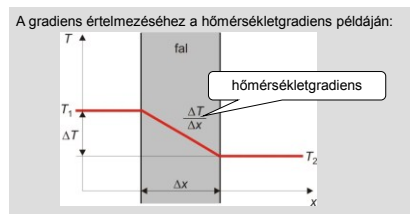
viszkozitás (belső sűrűdési együttható)
[η] = Pa · s

$$\sigma_{\text{nyíró}} = \eta \cdot g_v$$

$$\sigma_{\text{nyíró}} = \eta \cdot g_v$$

$$\frac{F_s}{A} = \eta \frac{\Delta v}{\Delta h} \quad \eta \sim \frac{\Delta v}{\Delta h}$$

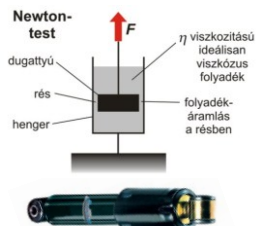
sebességgradiens

A viszkozitás mérése pl. rotációs viszkoziméterrel:

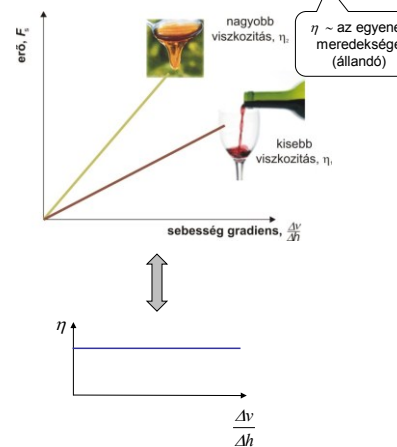

Viszkózus test modellje:

5

Newton-féle súrlódási törvény: $F_s = \eta \cdot A \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h}$

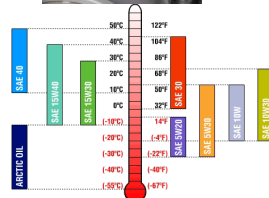
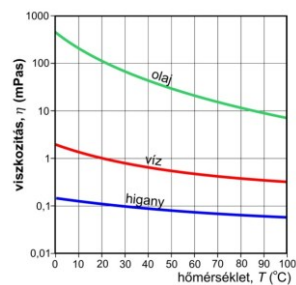

Néhány anyag viszkozitása:

anyag	η (mPas)
levegő	0,019 (20° C)
víz	1 (20° C)
műnyál (USA szabadalom)	2–10
glicerín	1500 (20° C)
metil metakrilát monomer	0,5 (25° C)
etilén glikol dimetakrilát monomer	3,4 (25° C)
cink foszfát	95 000 (25° C)
cinkoxid-eugenol	100 000 (37° C)
szilikon	60 000-1 200 000 (37° C)

6

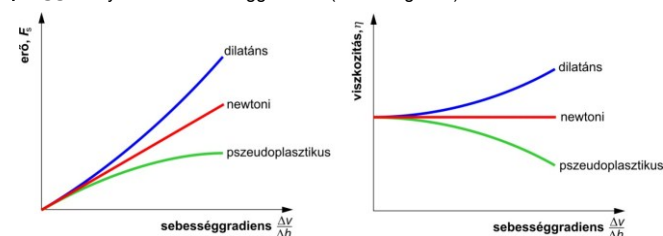
η függ: • anyagi minőség
• hőmérséklet

(A gázok viszkozitása növekszik a hőmérsékletük növelésével. Miért?)

7

η függ: • nyíróerők/sebességgradiens (sebességesés)?

folyadékok

Normális (v. newtoni) folyadék

Anomális (v. nem-newtoni) folyadékok

pl. víz, olaj

pszeudoplasztikus

pl. nyál, vér, polikarboxilát cementek, elastomer lenyomatanyagok

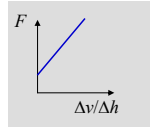
dilatáns

pl. műgyanta alapú kompozitok

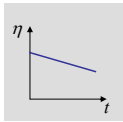
8

Bingham-folyadékok:

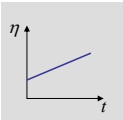
η függ: • idő??

Tixotrop folyadékok:

pl. egyes lenyomat anyagok

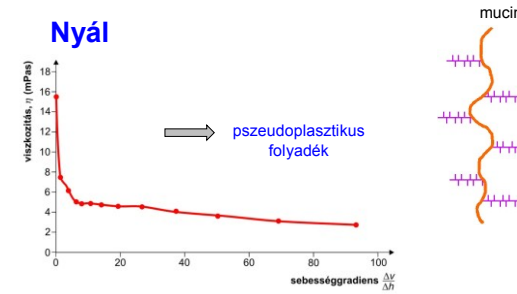
Reopex folyadékok:

Nem összetévesztendő a pszeudoplasztikus, ill. dilatáns folyadékokkal!

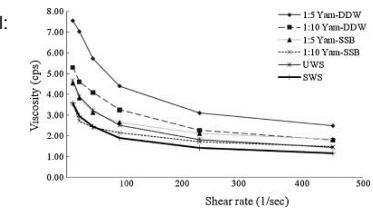
9

Nyál

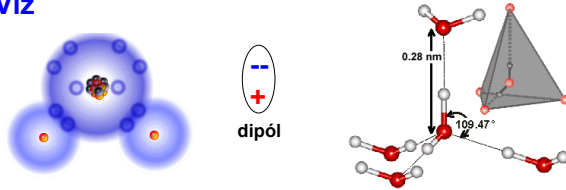
pszeudoplasztikus folyadék

Műnyál:

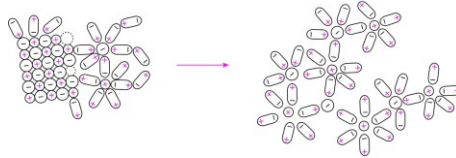

10

Víz

- magas fajhő, olvadás- és párolgáshő
- nagy felületi feszültség
- jó oldószer

11

Szilárd anyag

(kristály = szilárdtest)

kristályos

amorf

egyikristály

polikristályos

mikrokristályos

nanokristályos

anizotrop ↔ izotrop

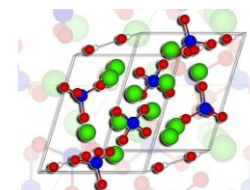
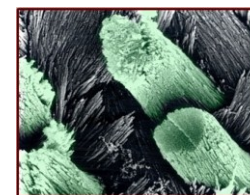
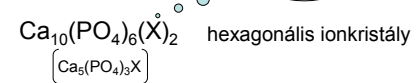
12

13

Apatit

OH : hidroxiapatit
F : fluorapatit

dentinben, csontban: 20-60 nm x 6 nm-es kristályok
zománcban: 500-1000 nm x 30 nm-es kristályok

14

Polimorfizmus

Például:

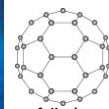
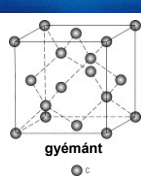
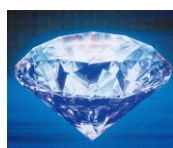
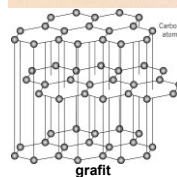
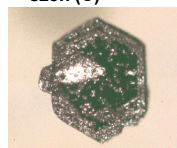
SiO_2

tridimit

krisztoballit

kvarc

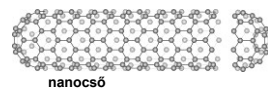
szén (C)

fullerén

ón (Sn)

nanocső

elemek polimorfizmusa
= allotrópia

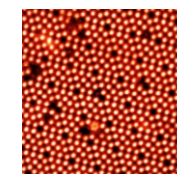
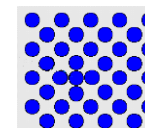
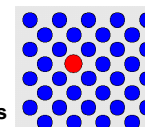
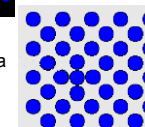
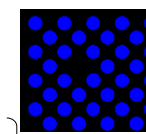
15

Kristályhibák

• pont hibák

- termikus
  - vakancia (Schottky-hiba)
  - interstícium
- idegen atom
  - szubsztitúció
  - intersticiális

(l. ötvözetek !!)

$$n_s = N \cdot e^{-\frac{\epsilon_s}{kT}}$$

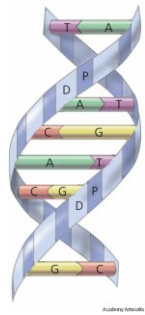
Schottky-
hibák
száma

16

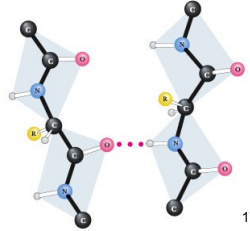
Ponthibák keletkezése, mozgása:

Termikus hibák biológiai makromolekulákban:

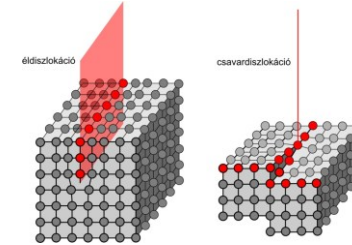
$$n_{S_o} = N \cdot e^{-\frac{\epsilon_s}{kT}}$$

felbomlott H-hidak száma

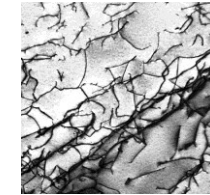
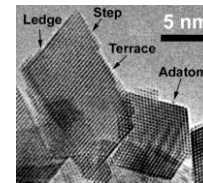

17

- diszlokációk
  - éldiszlokáció
  - csavardiszlokáció

- felületi hibák

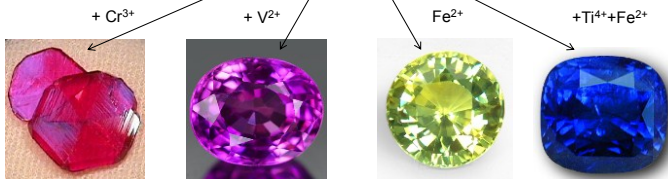
titanium ötvözet diszlokációi

18

A hibák erősen befolyásolják a tulajdonságokat!

Al_2O_3

pl. optikai tulajdonságok

pl. mechanikai tulajdonságok

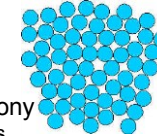

19

Amorf anyagok

= üveg, üvegszerű anyag

- rövid távú rend
- sok szerkezeti hiba
- nincs saját alak/folyékony de nagyon nagy viszkozitás, túlhevített folyadékok, ezért úgy tűnik, van saját alakjuk
- mechanikailag kemény
- izotrop

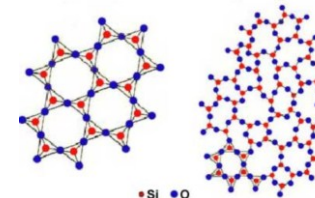

pl. üveg, műgyanta, viasz, bitumen, ...

kristályos SiO_2

amorf SiO_2

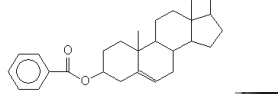

20

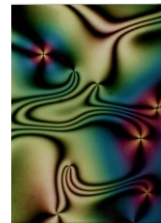
❖ (A tankönyvben nem található téma!)

Folyadékkristályok

Cholesterinbenzoát

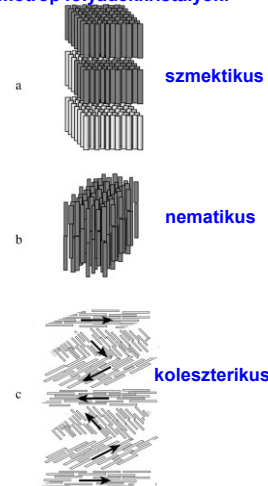

1883 Reinitzer

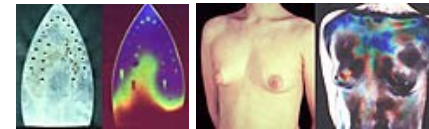
- anizodimenziós molekulák
- mezofázis
- részben rendezett struktúra
- folyékony
- optikailag anizotróp
- szerkezete nagyon érzékeny a külső hatásokra

Termotróp folyadékkristályok:

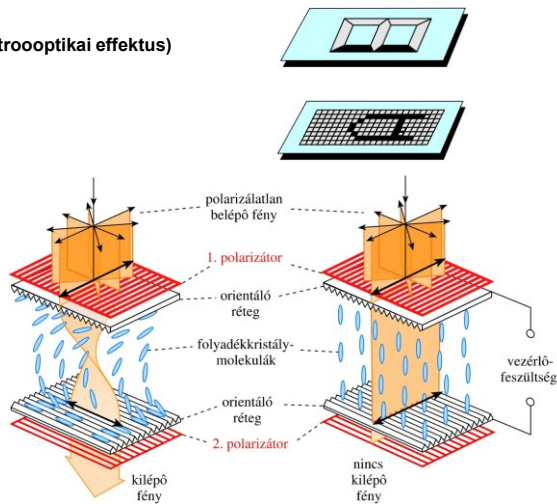
21

Kontakttermográfia (termooptikai effektus)

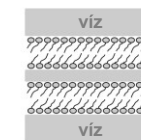
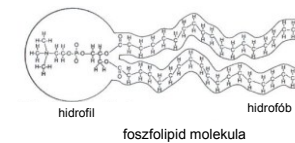
22

LCD (elektrooptikai effektus)

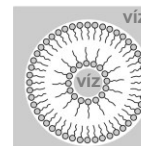

23

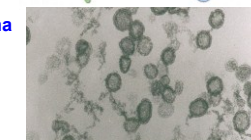
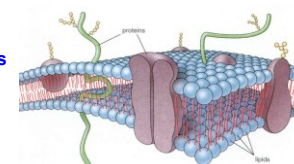
Liotróp folyadék-kristályok pl.:

lamelláris

liposzóma

Tankönyv
fejezetei:
4, 5

24